

לילה אחד עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרעו
ערש"ק פרשת כי תשא

משכן אינו דוחה שבת - תרתי למה לי?

טלית ותפילין לתיקון החטאים

לשיטתיהו דר"מ ור"י בש"ס

להתחסן בד' אמות של תורה ותפילה

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת כי תשא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרעו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

המצטרך לו, הן ברוחניות והן בגשמיות, ועד בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(י"ט כסלו תשל"ג)

הקב"ה מתגלה ל'אבות' שבך!

...כאשר פוגשים יהודי ברחוב, אפילו בזמן הגלות, ואפילו בחוץ לארץ, ואפילו ב"עקבתא דמשיחא" (כמבואר בסוף מסכת סוטה גודל הירידה שבזמן זה) - צריך לומר לו מ"ש בהתחלת הפרשה: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב", וכיון שאצלך ישנם העניינים של אברהם יצחק ויעקב, מתגלה הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב שבך!

אצל כל אחד מישראל, יהי מי

שיהי', ללא נפק"מ מהו מעמדו ומצבו - אפילו אם הוא במעמד ומצב ש"בשם ישראל (רק) יכונה" (כלשון במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר) - ישנו הענין דאברהם יצחק ויעקב שבו, שזהו חלק ממנו, ולכן מתגלה הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב שבו.

וענין זה הוא לא רק באופן שנמצא בזכרוננו, במוח שבראש, אלא מהמוח שבראש הרי זה נמשך במדות שבלב, ועד שנמשך ופועל בכל העניינים דמחשבה דיבור ומעשה בפועל ממש...

(ש"פ וארא תשל"ב)

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus
 סניף ארץ הקודש Head Office
 ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
 כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
 03-738-3734 United States
 Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
 הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
 הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה מקרא אני דורש

משכן אינו דוחה שבת - תרתי למה לוי

"הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן" - ומה על שאר התורה? / מדוע ה' קס"ד שבעיני משה תהי' השבת קלה ממלאכת המשכן? / משכן אינו דוחה את השבת אצל ישראל ואצל משה

(עי' לקוטי שיחות חכ"ז עמ' 257 ואילך)

ח פנינים עיונים וכיאוורים קצרים

האם ירע משה מומדת "אמת" / השתחווה לפני שראה ושמע

י יינה של תורה

התיקון לחטאים - "קשר של תפילין"

איך נכשל יהודי בחטא? / טלית ותפילין לתיקון החטאים / "קשר" בכדי למנוע את שכחת השי"ת

(עי' לקוטי שיחות חכ"א עמ' 232 ואילך)

יד פנינים דרוש ואגדה

ראשית הירידה - "פריקת משא" / שכינה - על שם ששוכנת

ט חידושי סוגיות

לשיטתייהו דר"מ ור"י בש"ס

יבאר סברא כללית למחלוקתם בכמה מקומות - דתלוי הדבר בחקירה אם בדיני התורה עלינו להתחשב בדבר העתיד כנגד הדבר ההווה / עפ"ז יבאר פלוגתתם בדין עשיית שמן המשחה דפרשתנו, לגירסת הירושלמי

(עי' לקוטי שיחות חמ"ז עמ' 394 ואילך)

יט תורת חיים

למה ללמוד בישיבה כשאני מתכנן להיות רב בעתיד?

כא דרכי החסידות

מהי קביעות בנפש?

כג הוספה - שיחות קודש

לסייע לחבירו שיהי' 'אדם'!

לקט דברות קודש אודות חובת ההשפעה על כל יהודי, לקרבו לעבודת ה'

לקראת שבת

כה

אם מצד מעמדו ומצבו מקבל פלוני ממנו דבר-מה, אם ענין של כלכלה, שעל ידו מקבל פרנסה, או כבוד וכיו"ב - בהכרח לנצל זאת לקרבו ליהדות, ללימוד התורה וקיום המצוות, שהרי "המעשה הוא העיקר".

אינו 'תמים עם הזי' אלוקיך!

ובנוגע לטענה שהוא לא רב, ולא מגיד-מישרים שאומר מוסר וכו' - הרי לא מדובר כאן אודות פסקי דינים או אמירת מוסר; מדובר כאן אודות עזר וסיוע ליהודי בענין החיות, שיהי' יהודי חי, או שיתוסף אצלו עוד יותר בענין החיות, באופן של אורך ימים, וכאמור, עד שגם היהודי השני יהי' משפיע - להשפיע על כל הסביבה שלו, לפעול גם שם ענין החיים.

ולכן לא נאמרו שום גדרים בנוגע לציווי "הוכח תוכיח את עמיתך", שזהו ענין ששייך רק לרב, מגיד מישרים שאומר מוסר וכו'; זוהי מצוה אחת מתרי"ג מצוות, והרי רמ"ח מצוות עשה הם כנגד רמ"ח אברים, כך, שיהודי שיש לו רמ"ח אברים, צריך לדעת שבין רמ"ח האברים ישנו אבר שקשור עם קיום המצוות עשה ד"הוכח תוכיח את עמיתך".

וכיון שבודאי רוצה להיות "תמים עם ה' אלקיך", כפי שמבאר רבינו הזקן שענין זה נעשה ע"י היותו "תמים" בקיום רמ"ח מצוות עשה שהם כנגד רמ"ח אברים, ובשמירת שס"ה מצוות לא-תעשה שהם כנגד שס"ה גידים - צריך לקיים הציווי "הוכח תוכיח את עמיתך", "ואהבת לרעך כמוך".

וכל זה צריך להעשות - כמו כל הענינים - מתוך חיות ואור, ומתוך שמחה, ש"פורצת גדר", ובסבר פנים יפות, ובאופן של פיוס, כמארו"ל "המפייסו מתברך ב"א ברכות"; לא ח"ו לבוא ולומר שכיון שתפס אותו בשגיאה, הרי הוא מציע שיציית לו ויתקן את השגיאה, אלא לומר לו: כיון שהקב"ה הטיל עלי חיוב "ואהבת לרעך כמוך", נראה לי, שכאשר אתה תעשה כך וכך, אזי יתוסף אצלי בקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", ואצלך יתוסף בענין ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך".

ויש לעשות זאת "אפילו מאה פעמים", לדבר פעם ופעמיים, וברור הדבר שסוכ"ס יקויים בזה "יגעת ומצאת" - שכאשר יתייגע בהתעסקות עם הזולת ביגיעה אמיתית, ובאופן המתאים, בסבר פנים יפות, הרי בודאי ש"מצאת", שימצא הצלחה בפעולתו על הזולת, שיתוסף אצלו בעניני יהדות יותר מכפי שהי' עד עתה.

ואז יתוספו גם אצלו כמה ענינים, כמ"ש "מאיר עיני שניהם ה'" (כדברי הגמרא במסכת תמורה, שמביא רבינו הזקן בהקדמה לספר התניא), כי, כיון שקירב למלך את בנו יחידו [כמבואר בספרי מוסר ובארוכה יותר בספרי חסידות, שכל יהודי חשוב אצל הקב"ה כמו בן יחיד שנולד להורים לעת זקנתם], הרי מובן גודל השמחה והנחת-רוח שפעל אצל אביו המלך, וברור הדבר שבתור הכרת תודה על קירוב זה יעזור לו בכל

אותו מחובתו וזכותו לעזור לו שמציאותו בתור "אדם" תהי' ענין של קיימא. וכמו שבעניני הגוף לא שייך לומר שכיון שעוזר לו בענין הקשור עם אבר אחד, הרי זה פוטר אותו מלעזור לו בענין שבו תלוי כל קיומו וחיותו.

קודם סיוע לפרנסה – שיעשה ממנו 'אדם'!

והגע עצמך: בנוגע לכל ענין האכילה ושת"י וכו', הרי לכל לראש יש צורך שיהי' דבר של קיימא – אדם שאוכל ושותה, ואם כן, ברור הדבר שהפעולה הנדרשת לקיום מציאותו כדבר חי, היא החובה והזכות הראשונה, ורק לאחר מכן בא הצורך לעזור לו בכל שאר הענינים, מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך", דכשם שבנוגע לעצמו הרי הוא משתדל לא רק בנוגע לענינים עיקריים, אלא גם בנוגע לענינים חלקיים ופרטיים הקשורים רק עם אבר אחד בגוף או עם חלק אחד של הזמן, כך צריך להתנהג גם בנוגע לזולת.

ולכן: כשאומרים ליהודי שהוא "בעל הבית" על פלוני שעובד אצלו במשרה מסויימת, שעליו לנצל זאת כדי להשפיע עליו בעניני יהדות, כיון שיש סיכוי שישמע לדבריו יותר מאשר לדבריו של מישהו שנפגש עמו באופן שוה, מבלי לקבל ממנו דבר – אינו יכול לענות שאין זה שייך אליו,

– הוא שכר את פלוני למשרה מסויימת, ובגלל זה צריך לשלם לו שכר טירחא לפרנסתו, ומהי השייכות שבגלל זה ידבר עמו אודות הנחת תפילין, כשרות האכילה, שמירת שבת, טהרת המשפחה וכיו"ב?! הוא לא "רב" ולא "מגיד-מישרים" שאומר מוסר; שייכותו עם פלוני היא רק בגלל שהקב"ה רצה שהוא יהי' השליח שעל ידו תהי' פרנסתו של פלוני שיעבוד במשרד שלו, אבל הקב"ה לא מינה אותו לשליח בנוגע ליהדותו –

כיון שעל זה ישנו הלימוד מהמשלים האמורים, ובמכ"ש וק"ו: אם הוא עוזר לו בפרנסה גשמית, הרי עאכו"כ שצריך לעזור לו בעניני יהדות, ש"הם חיינו ואורך ימינו" של אחד מישראל, שע"ז ניתוסף אצלו בענין החיים, כיון שיהדות היא החיות, העצם והמהות של יהודי, שלכן צריך כל יהודי להשתדל שגם אצל חבירו יהי' ענין החיים ובאופן של אורך ימים.

אין תירוץ לאי-השפעה

ועאכו"כ בנוגע ליהודי שנפגש עמו לעתים קרובות, ויודע שישמע אליו יותר ממה שישמע למישהו אחר – ללא נפק"מ מהי הסיבה לכך שישמע אליו, העיקר היא התוצאה שיכולה להגיע מזה – מוכרח הוא לנצל את ההיכרות וההשפעה כדי להוסיף אצל פלוני בעניני יהדות.

ואילו להצדיק את עצמו שהקשר שלו עם פלוני אינו שייך לעניני יהדות – אין מציאות כזו! הרי "כל ישראל ערבים זה בזה", הן מלשון ערבות, והן מלשון עירוב, ועאכו"כ

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

משכן אינו דוחה שבת – תרתי למה לי?

"הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן" – ומה על שאר התורה? / מדוע הי' קס"ד שבעיני משה תהי' השבת קלה ממלאכת המשכן? / משכן אינו דוחה את השבת אצל ישראל ואצל משה

בתחילת הסדרה ממשך הכתוב לצוות (בהמשך לפרשת תרומה ופרשת תצוה) פרטים שונים בענין מלאכת המשכן וכליו; ולאחר מכן פונה לדבר על אזהרת שבת: "ויאמר ה' אל משה לאמר. ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, אך את שבתותי תשמרו, כי אות היא ביני וביניכם וגו'" (לא, יב-ג).

ומפרש רש"י, שאזהרה זו באה להדגיש את חובת שמירת השבת גם כשעוסקים במלאכת המשכן; והוא מפרט תוכן זה בשני 'דיבורים':

1) "ואתה דבר אל בני ישראל – ואתה, אף על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה.

2) אך את שבתותי תשמרו – אף על פי שתהיו רדופין וזרויזין בזריוות המלאכה, שבת אל תידחה מפני; כל אכין ורקין מיעוטיין, למעט שבת ממלאכת המשכן."

והנה, דברי רש"י ב'דיבור' השני ברורים, שתיבת "אך" שענינה מיעוט, באה "למעט שבת ממלאכת המשכן";

אולם ב'דיבור' הראשון משמע שרש"י בא לפרש את תיבת "ואתה", שלכאורה מיותרת היא (כי הי' מספיק לומר "דבר אל בני ישראל") – ועל זה מבאר, שתיבה זו באה ללמד למשה: "אע"פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה."

וכבר הקשו במפרשים (דברי דוד. שפתי חכמים. ועוד): כיון שישנו כבר המיעוט מתיבת "אך", איזה צורך יש במיעוט נוסף מתיבת "ואתה"?

ועוד קשה: כיצד באמת מוכיחה תיבת "ואתה" - על חשיבותה של שמירת השבת?

ב. ונראה לבאר:

המיעוט מתיבת "אך" בא להדגיש את החיזוק בשמירת השבת מצד בני ישראל, שייזוהרו באופן מיוחד שלא להיכשל באיסורי שבת גם כשיהיו טרודים ועסוקים במלאכת המשכן וירצו לסיימו במהרה - וכלשון רש"י "אף על פי שתהיו רדופין וזריוזין בזריוזות המלאכה, שבת אל תידחה מפני";

ואין הכוונה בזה לחדש שאסור לחלל שבת לצורך מלאכת המשכן - דהא פשיטא שלא יבואו בני ישראל לחדש "היתרים" מדעת עצמם! - אלא להדגיש את חובת הזהירות המיוחדת, שלא יבואו לידי מכשול ועוון, אפילו לא בטעות וכו'.

אמנם תיבת "ואתה" באה ללמד את משה רבינו עצמו, שהוא לא עסק בידיו במלאכת המשכן כלל (כדברי רש"י פקודי לט, לג), ואצלו אין החשש שיבוא תוך כדי מלאכה לידי מכשול בפועל; ומה שנתכוון הכתוב לחדש למשה הוא בנוגע לעצם האיסור, כדלקמן.

ג. רש"י מפרש, שהקב"ה אמר למשה: "ואתה, אף על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה";

ולכאורה קשה האמירה "שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן", כאילו הקב"ה הפקיד את משה על מלאכת המשכן דוקא - שהרי משה רבינו הופקד למסור את כל התורה והמצוות לבני ישראל, והיכן מצינו מינוי ופקודה מיוחדת בנוגע למשכן?!

אלא, שכוונת רש"י היא לזה שהציווי על המשכן אמר משה באופן ד"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" - כמו שמפורש בתחילת הסדרה הבאה:

בשאר המצוות מצינו שהי' סדר מיוחד כיצד לימד אותן משה ("סדר משנה"), ולפי סדר זה היו הבדלי מעמדות בתוך בני ישראל ולא כולם שמעו ממשה באופן שווה.

וכדברי הגמרא (עירובין נד, ב) שהובאו ברש"י בפרשתנו (לד, לב), שבתחילה הי' משה מלמד לאהרן; אחר כך לבני אהרן; אחר כך לזקנים; ורק לבסוף הי' משה מלמד לכל העם. ושוב היו כל העם לומדים מאהרן; מבני אהרן; ומהזקנים - כך שכל אחד הי' לומד בסך הכל ארבע פעמים, אך אינו דומה אהרן שלמד ארבע פעמים מפי משה (שכן הי' נוכח גם כשמשא לימד לבני אהרן ולזקנים ולכל העם), לכל העם שלמדו רק פעם אחת מפי משה (ושאר הפעמים למדו מאהרן, בניו והזקנים).

אולם כשבא משה לצוות על מעשה המשכן, מצינו שנהג באופן יוצא דופן - שאמר

הוספה

לקט מתוך דברות קודש בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה, באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

לסייע לחבירו שיהי' 'אדם'!

קודם שמסייע לזולת עם פרנסה - שיעשה ממנו 'אדם' ע"פ תורה! / אין תירוץ לאי השפעה / אינו 'תמים עם ה' אלוקיך' כשאינו מוכיח את עמיתך / הקב"ה מתגלה ל'אבות' שבך! /

...דובר לעיל שענין היהדות צריך להיות אצל יהודי אפילו במאכלו ובשתייתו ובמסחרו וכו', שגם אז הוא במעמד ומצב ש"החכם ניכר".

ויש לקשר ענין זה עם פירוש רבינו הזקן במאמר רו"ל "איזהו חכם הרואה את הנולד", ש"רואה כל דבר איך נולד ונתהווה מאין ליש בדבר ה'", שהוא באופן ש"לעולם ה' דברך נצב בשמים" (כמבואר בארוכה תורת הבעש"ט בזה בשער היחוד והאמונה לרבינו הזקן); ו"חכם" זה במה ניכר - באכילתו ובשתייתו ובכל עניניו.

במילים אחרות: יש ענינים שבהם יש שינויים - לפעמים הוא עוסק באכילה ולפעמים בשתי', ולפעמים עוסק (להבדיל) בלימוד התורה וקיום המצוות; אבל יש ענין אחד שבו אין הפסק - "החכם ניכר" - שבכל תנועה וענין שלו צריך להיות ניכר שהוא "חכם הרואה את הנולד".

...ענין זה צריכים לפעול גם אצל הזולת, ועד שגם הוא נעשה "משפיע" להפיץ "נר מצוה ותורה אור" בכל הסביבה.

ועאכ"כ שצריך לפעול זאת אצל המושפעים שלו באיזה ענין שיהי', כמו בעניני מסחר וכיו"ב - לנצל את השפעתו על פלוני שמזמין את פרנסתו הגשמית (בשליחותו של הקב"ה שהוא "הזן ומפרנס לכל" באמיתית הענין), ליתן לו ביחד עם זה גם "פרנסה" רוחנית, שגם אצלו ענין האכילה ושתי' הוא באופן הקשור עם עבודת ה'.

ופשיטא שהעזרה ליהודי באיזה ענין שיהי', לא יכולה לשמש בתור התנצלות שאינו צריך להשתדל לפעול לחיזוק יהדותו באורח חייו, בגלל שעוזר לו באופן אחר.

לא שייך לומר שעשיית טובה מסויימת לאדם, לדוגמא: בעניני אכילה ושתי' - פוטרת

מובן הדבר כי אינו אלא רושם בלבד אבל הוא כח עליון אשר בעזרתו ית' ביכולתו לפעול ישועות בנפשו לשנות מדותיו לטוב.

וכל זה הוא פרי העבודה בקבלת עול מוכרחי שהוא יסוד העבודה ועמוד החיים, וקבלת עול מוכרחי הוא כאחד המצוה לחברו או לקטן ממנו לעשות איזה דבר ומכריחו על זה. ובאופן כזה צריך האדם החפץ לבוא אל חיי אור להתנהג עם עצמו בכל תוקף עוז כהנהגת הרב עם תלמידו המעמידו על בסיס אמת.

ואשר על כן יתחיל באופן כזה ויראה אור והשם יתברך יחזק מוחו ולבבו לעבדו ית' בלבב שלם.

(אגרות קודש ח"ב עמ' קצב-2)

קביעות לא רק בזמן, כי אם – קביעות בנפש

כתוב (אבות פרק ו, משנה ו) "התורה נקנית" – התורה צריכה להיות קנין בנפש.

הר"י צייטלין (אחד מגאוני שקלוב שהי' מהשלשה שנבחרו להתווכח עם אדמו"ר הזקן אודות דרך החסידות) שאל את אדמו"ר הזקן, מה אצלכם בקשר לתורה?

והשיב לו אדמו"ר הזקן: "בעלי בתים יש להם קביעות ללימוד".

ואמר לו הר"י צייטלין: הלא זה הרי קיים גם אצלנו, ומה חידשתם בדרך החסידות?

השיב לו אדמו"ר הזקן: "מה שהתחדש בדרך החסידות כבר הראיתי לכם הרבה, ועוד אראה, אך כאשר לענין זה, החידוש הוא שאצלכם הקביעות היא בזמן, ואילו על פי דרך החסידות צריכה הקביעות להיות לא רק בזמן, כי אם שיהי' הקביעות בנפש.

(תרגום מלקוטי דבורים ח"א עמ' ז, א - לקוטי דיבורים המתורגם חלק א-ב עמ' 9-10)

זאת במעמד של כל ישראל ביחד, ללא חילוקים: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם". וזוהי הכוונה "שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן" – דוקא בנוגע למלאכת המשכן הופקד משה רבינו לבדו, שהוא בעצמו יאמר זאת לכל ישראל בשווה, בלי הבדל בין אהרן ובניו והזקנים לשאר העם.

[ואמנם בכתוב לא נתפרש שהקב"ה צוה את משה לומר את מצות המשכן באופן זה של "ויקהל... את כל עדת", אך זה שכך עשה משה בפועל – מוכיח שכן נצטווה מהקב"ה, ומצינו בכמה ענינים שנתפרשה רק פעולת משה ולא נתפרש הציווי אליו].

ד. ומעתה מובן, שיכול הי' משה להעלות בדעתו שאכן מותר "להקל" בשמירת שבת לצורך מלאכת המשכן – כיון שדוקא בנוגע למעשה המשכן הופקד משה במיוחד, שיאמר זאת במעמד כל קהל עדת ישראל (ולא כסדר הרגיל בשאר המצוות), והדבר מלמד על חשיבות יתירה ונעלית במצות המשכן ביחס ליתר המצוות, כולל גם מצות שבת;

וכדי לשלול מחשבה זו הדגיש לו הקב"ה: "ואתה דבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמורו" וגו', והיינו, שגם ביחס לציווי על שבת הנני מפקיד אותך – "ואתה דבר אל בני ישראל" – באופן מיוחד שתאמר זאת לכל קהל בני ישראל יחד. אותו מינוי שקיבלת ביחס למלאכת המשכן, נכון הוא גם לגבי מצות השבת, ושוב אין שום קולא במצות השבת, שהרי גם היא צריכה להיאמר באופן של "ויקהל את כל עדת", בדיוק כמו מלאכת המשכן!

ואכן כך הי' בפועל – וכמסופר בתחילת פ' ויקהל, שכאשר הקהיל משה את בני ישראל לומר להם את הציווי בדבר מלאכת המשכן, הקדים ואמר באותו מעמד גופא את האזהרה על שמירת שבת, ובזה בא לידי ביטוי שאין סברא כלל להעדיף את מלאכת המשכן על שמירת השבת, ודו"ק.

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

מהי קביעות בנפש?

קבלת עול מוכרחי הוא כאחד המצוה לחברו או לקטן ממנו לעשות איזה דבר ומכריחו על זה. ובאופן כזה צריך האדם החפץ לבוא אל חיי אור להתנהג עם עצמו בכל תוקף עוז כהנהגת הרב עם תלמידו המעמידו על בסיס אמת

העושה בדרך קבלת עול מוכרחי הנה סוף סוף טועמיה חיים זכו

במענה על מכתבו הנה ענין הקביעות הוא בנפש כלומר שאינו רק קביעות זמן, כי אם קביעות הנפש, ויסודו קבלת עול מוכרחי, וכמשל חולה ר"ל או חלוש הבריאות הצריך לרפואה או למאכל הבלתי נרצה לו, מפני הרצון בחיים, אינו שוכח על זה שצריך לעשות ואין צריכים להזכירו, כן הדבר במזון הנפש.

דבר זה אינו דורש התבוננות כי אם פועל ממש, וזה ביכולת כל אדם החפץ בחיים, והעושה כן בדרך קבלת עול מוכרחי הנה סוף סוף טועמיה חיים זכו, להיות בחיים מסודרים בתורה אור ובמועדי ברכה, בתפלה שבלב, שהקב"ה עוזר והתפילה היא כדבעי למהוי.

יש מתפלל ויש מתפלל. יש מתפלל על ידי הכנה מראש בהכנה מיוחדת אל עיון התפלה (והיא מדריגה גבוה יותר מהמתבאר להלן). ויש מתפלל אשר לבכו מתחמם שלא בהכנה מראש ביחוד לתפלה אבל כמו פתאום נשבר לבו בקרבו ולהבת אש תלהטנו, ובכה יבכה במר נפשו ועם זה הנה בעומק לבכו נמשך הוא אל האור כי טוב.

הרגעים הנעימים הללו מניחים חותמם ברשימו הניכרת בכל הפעולות בכל היום,

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

האם ידע משה ממדת "אמת"?

וימהר משה ויקד ארצה וישתחו
(לד, ח)

איתא בגמ' "וימהר משה ויקד ארצה וישתחו, מה ראה משה, ר' חנינא בן גמלא אמר ארך אפים ראה, ורבנן אמרי אמת ראה" (סנהדרין קיא, א), ובמהרש"א פירש "דמשמע להו שהתעורר משה להשתחוות ע"י קריאת המדות ששמע מלפניו, ובודאי ידע כבר מדותיו יתברך אבל עתה נתעורר יותר באחד מהי"ג מדות, ופליגי, מר אמר ארך אפים כדמסיק, ומר אמר אמת".

והנה רש"י בפירושו על התורה לא הביא תירוצי הגמ', ומשמע דס"ל שבפשוטן של המקראות אי אפשר לפרש דמדת ה"אמת" או "ארך אפים" עוררה את משה להשתחוות, וטעמא בעי.

ויש לבאר בפשטות:

לפי פשוטו קשה לומר דמשה "ידע כבר מדותיו ית' אבל עתה נתעורר יותר באחד מהי"ג מדות", כי אם ידע משה מדותיו לפני זה – למה נתעורר עכשיו על איזו מדה?

ואין לומר שמשה ידע מדותיו ית' ע"י המופתים שעשה הקב"ה עד עכשיו, ורק אחת משתי המדות האלו לא ידע, ולכן נתעורר על ידה להשתחוות, כי איפכא מסתברא, ודוקא שתי מדות אלו מצינו בפירוש שהיו ידועות למשה מכבר:

"ויאמר אליו אני ה' – נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני כו' נאמן להפרע" (וארא ו, ב. רש"י) – מזה נראה מדת "אמת" של הקב"ה. "ודור רביעי ישוכו הנה כי לא שלם עוון האמורי עד הנה" (לך טו, טז. וראה פרש"י שם) – מזה נראה מדת "ארך אפים" של הקב"ה. וא"כ, אין לומר שלא ידע משה ממדות אלו לפני זה, ולכן עוררו את משה להשתחוות, שהרי כבר ידע ממדות אלו לפני זה, ואין טעם לומר שפתאום עכשיו יתעורר להשתחוות על ידי מדה זו, ועל כן לא הביאן רש"י.

(ניפ לקושי שיחות חז"א עמ' 153 הע' 4)

השתחוואה לפני שראה ושמע

וימהר משה ויקד ארצה וישתחו
וימהר משה - כשראה משה שכנה עוברת ושמע קול הקריאה מיד וישתחו
(לד, ח. רש"י)

לכאורה תמוה, הרי מפורש בכתוב שאמר הקב"ה למשה "לא תוכל לראות פני גו' והי' בעבור כבודי גו' ושכותי כפי עליך על עברי גו' וראית את אחורי לפני לא יראו", כלומר שבשעה שעברה לפניו השכינה לא הי' משה יכול לראות את השכינה, שכן הקב"ה כיסה אותו בכפו כביכול, ורק אחר שעברה השכינה ניתנה לו הרשות לראות "את אחורי" בלבד, וא"כ איך אפשר לומר "שראה משה שכנה עוברת" – שראה את השכינה כאשר היתה "עוברת"?

ויש לבאר:

משה אחרי ששמע את הקריאה עצמה אלא מיד כששמע קולו של הקב"ה, עוד קודם ששמע הקריאה עצמה, "מיד וישתחו".

ונמצא, דלא קשה איך ראה משה את השכינה עוברת, כי אין הכוונה לראיית השכינה עצמה, שהרי את השכינה עצמה לא הי' משה יכול לראות, אלא לראי' כללית, במבט ראשון, מיד שראה והבין שהשכינה באה, ועומדת לעבור לפניו.

(עי' לקוטי שיחות ה"א עמ' 154 ואילך)

רש"י מבאר בפירושו את התיבות "וימהר משה", והיינו, שבפירושו בא רש"י לבאר מהירותו וזריזותו של משה להשתחוות.

וע"ז מבאר שהשתחוה "כשראה משה שכינה עוברת", והיינו, לא שהשתחוואה זו היתה בעת העברת השכינה, אלא קודם, מיד כשראה משה שהשכינה מתחילה לעבור לפניו. וכן הוא גם פירוש "שמע קול הקריאה", דדייק רש"י לומר "קול הקריאה" ללמדנו שלא השתחוה

והנה לימוד התורה בימינו אלה באה"ק ת"ו במסגרת ישיבה נוסף על ענין תלמוד תורה בכלל, יש לה תפקיד עיקרי ותועלת הכי גדולה, והיא העמדת הלומד על בסיס חזק למען יוכל עמוד בפני הנסיונות דתקופתנו זו ולא יתרשם מהרוחות הבלתי מצויות המנשבות מכל הצדדים, ואשר בעוונותינו הרבים לא רק שאינן פוחות אלא אדרבה, ועל דרך מאמר רז"ל אין לך יום וכו'.

מזה מובן שלא רק זה שבוחר לדרכו בחיים משרה בקדש כמו רב ראש-ישיבה ושוחט-ובודק וכיוצא בזה מוכרח ללמוד איזה שנים בישיבה, אלא כל אחד ואחד מבני הנוער החפץ באמת לחיות חיים של לומד תורה ומקיים מצות כרצון בורא העולם זקוק הוא לחיות שנים אחדות במסגרת האמורה, ואדרבה, כיון שאינו בוחר במשרה בקדש יש מקום לומר שהנסיונות שלו יהיו קשים יותר ומוכרח הוא יותר עוד באלו השנים הקובעים את צורתו הרוחנית להמצא במסגרת ישיבה מבלי לבלבל את עצמו בלימודים אחרים מבלי להיות באוירה אחרת, וכל זה אין זה שאלה לרכוש עוד ידיעות בתורה ולהעשות למדן יותר, אלא נוגע ג"כ לקיום המצות כפשוטן.

ועוד למודעי אשר דבר המשנה אל תאמין בעצמך פשוט הוא שתקפו הוא גם בימינו אלה, ובפרט בהנוגע להנוער שעדיין לא יצא מחוץ לד' אמות של בית הוריו או מחוץ לד' אמות של תורה ותפלה, שאי אפשר שיוכל לשער מראש תוקף הנסיון כלפיו יעמוד אחרי איזה שנים ולהחליט אם כבר מחוסן הוא ככל המצטרך להתגבר על כל העלמות והסתרים.

ישנם מקשים על הנ"ל שהשנים בישיבה מאחרות את התחלת ההסתדרות בפרנסה לעצמו, אבל סוף סוף הקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, ולא על הלחם לבדו יחי' האדם וצריך הוא בזמן המתאים לבסס את עמדתו הרוחנית השלום הנפשי שלו, ושיהיו מיוסדים ככל הצורך, וכשהיסוד חזק ואיתן אפשר ליהנות מהבנין שעל יסוד זה ולשפרו ולשכללו, משא"כ כאשר היסוד רעוע הוא וכו'.

ויהי רצון אשר יחליט בטוב לפניו באמת, זאת אומרת להקדיש איזה שנים ללימודי קדש ובאירה ובסביבה קדושה, ואז יצליח בעתיד וגם בגשמיות.

(אגרות קודש חמ"ו עמ' כז-ח)

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

למה ללמוד בישיבה כשאני מתכנן להיות רב בעתיד?

להתחסן בד' אמות של תורה ובר' אמות של תפילה

מאשר הנני קבלת מכתבו . . וכיון שלא קבלתי ממנו עוד ידיעות בזה, תקותי חזקה שממשיך בלימודו בישיבה ומזמן לזמן נתחבב עליו הדבר יותר ויותר, אשר בדרך ממילא מתחזקת אצלו ההחלטה להמשיך בלימודים אלו לכל הפחות משך אותו הזמן שיעצתיו במכתבי הקודם.

ומה שכותב שאין בדעתו להיות רב וכיו"ב וגם אין מוכשר לזה, הנה לא זה הי' טעמי שילמוד עוד הזמן שכתבתי לו בישיבה דוקא בכדי שיהי' רב, אלא בכדי שיהי' יהודי מתאים לתוכן תואר זה, ובתקופתנו זו תקופת] ערוב ובלבול המוחות אשר שמים אור לחשך וחשך לאור, רוחות אי מצויות נגד היהדות האמיתית מנשבות בעולם, צריך כאו"א לחסן את עצמו בכל הדרוש, והמקום לזה בד' אמות של תורה ובר' אמות של תפילה, ותקותי שכשישאר בד' אמות אלו משך הזמן הנ"ל הרי בעזר השי"ת יוכל לעמוד איתן נגד הנחשולים אשר בחוץ ולהנהיג עצמו באורח חיים אמיתי מסורתי.

בודאי מתחזק בשמירת שלשת השיעורים חומש תהלים ותניא הידועים ויש לו נוסף על זה שיעור קבוע בלימוד תורת החסידות, והשי"ת יצליחו לבשר טוב.

(אגרות קודש חייג עמ' כא)

מוזכרח ללמוד כמה שנים בישיבה

במענה על מכתבו . . בו כותב אשר לומד הוא בישיבת... וכותב איזה סברות בהנוגע להסתדרותו בעתיד הקרוב, ושואל חוות דעתי, באיזה מהן יבחר.

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

התיקון לחטאים – "קשר של תפילין"

איך נכשל יהודי בחטא?! / טלית ותפילין לתיקון החטאים / "קשר" בכדי למנוע את שכחת השי"ת

כאשר ביקש משה מהשי"ת "הראני נא את כבודך" (פרשתנו לג, יח), השיבו השי"ת שאכן "הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות", וזאת "לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפילה" (רש"י שם, ט).

והודיעו השי"ת כיצד ילמדו את ה"סדר תפילה": "אני אעביר כל טובי על פניך, וקראתי בשם ה' לפניך, וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם" (שם, ט). ופירש רש"י ש"משה יראה את השי"ת" מעוטף וקורא י"ג מדות", ועל פי מה שיראה משה – "הוי מלמד את ישראל לעשות כן".

בהמשך לכך מבהיר לו השי"ת, שהראי' תהי' באופן ש"וראית את אחורי, ופני לא יראו" (שם, כג). וגם כאן פירש רש"י את מהות אותה ראי' – "הראהו קשר של תפילין".

[וכפשוט אצל השי"ת אין שייך כלל פנים ואחור וגוף וטלית ותפילין, ושום ציור גשמי או רוחני. אלא הרי זה כשאר המקומות בתורה שנוקטת דרך משל תארים גשמיים כלפי השי"ת].

ויש לתמוה: עיקר עניין "סדר תפילה" הוא לכאורה אמירת י"ג מידות הרחמים, שהן פועלות ש"וחנותי . . ורחמתי". ומדוע מודגש כאן שהשי"ת הראה למשה שהוא אומר זאת כאשר הוא "מעוטף" דווקא?

וכן יש לתמוה בנוגע ל"הראהו קשר של תפילין", שלכאורה מהי השייכות בין "קשר של תפילין" לאמירת י"ג מידות הרחמים?

ומשמע מסיפור זה, שבכדי שסדר התפילה ובקשת הרחמים יהיו כראוי ובשלמות, יש צורך להיות מעוטף בטלית ומעוטף בתפילין דווקא, וטעמא בעי.

בעצמם והיו ניצוקים ונוזלים כמשקה; ואע"ג דשמן המשחה הי' נקרא, ו"ויצקת" ו"והזית" אמר קרא (תצוה כט, ז. שם כט, כא), מ"מ כיון שהעקרין היו מרתיחין אותם בדרך "שליקה" שהיא יתירה על בישול סתם, ברתיחה כהוגן מכל צד ופינה, הרי מובן שלא נשאר עליהם מראה עקרין כלל. ובלשון רש"י גופי' בפסחים לט. לענין שליקה: "שלוקין - מבושלין הרבה מאד עד שנימוחין", והיינו שנעשים כמשקה).

אב"ט שי' ר"י דיש לדאוג בהווה לעשות כל הכנה התלויה בנו שהעתיד יהי' בשלימות היותר מעולה, ולכן אין לנו לומר ש"שולקים בו את העיקרים", דהלא אז יחסר לאחריו כן בשלימות קיום "שמן משחת קדש יהי'", שמן ממש שישאר בפ"ע. ולכן סבר דשראום במים תחילה ורק לאחר"ז הציף השמן וקפחו כו', ואף שבאופן זה העשי' בשמן בהווה לא היתה אלא בכך ש"מציף וקפחו", ושוב ה"מרקחת" והתערובת שבזה אינה בשלימות (דקליטת הריח בהשמן לא באה ע"י בישול ורתיחת השמן ביחד עם העקרין), מ"מ הרי התוצאה שבעתיד היא בשלימותה, וענין "שמן משחת קודש יהי'" מתקיים בתכליתו, שמן ממש בפ"ע, כי "קפחו" ו"מוציא השמן" מע"ל העקרים [ולדידי' דבעינן שמן בפ"ע קשיא לי' הא דלא סיפק השמן כו', וק"ל].

איך נכשל יהודי בחטא!?

ויש לבאר תחילה בכללות עניין החטאים, שבשביל כפרתם נתקנו י"ג מידות הרחמים: בני ישראל בכלל הם "מאמינים בני מאמינים" (שבת צז, א). כל יהודי ויהודי מאמין באמת ש"בראשית ברא אלקים" (בראשית א, א) את השמים והארץ ואת כל הנמצאים כולם.

ולא הייתה זו בריאה חד פעמית, אלא השי"ת "מחדש בטובו בכל" יום תמיד מעשה בראשית" (ברכת יוצר). וכמבואר בתניא (שער היחוד והאמונה פ"א) שלעולם מצד עצמו אין קיום כלל, ובכל רגע ורגע השי"ת מחי' ומהווה את העולם מחדש. ואילו לא הי' מהווה את העולם מחדש, הרי "הייתה חוזרת לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש". ונמצא שבכל רגע נברא העולם מאין ליש ממש!

וממילא מתעוררת תמיהה עצומה: כאשר יהודי עומד בפני תאוה, והוא יודע ומרגיש שדבר זה בראו עתה הקב"ה מאין ליש, וגם ברגע הבא נצרך הוא תמיד שיחדשו הקב"ה, הרי אפילו הבעל תאוה הגדול ביותר אינו יכול להיות מסוגל לעבור על רצונו ית'. הלא כל מציאותו, וגם מציאות התאוה מתהווה ברגע זה ממש על ידי הקב"ה! ואיך מצינו שישנם יהודים שנופלים בחטא רח"ל?

ואפילו אם נדמה לו שישנם ניסיונות ומניעות ועיכובים על קיום רצונו ית', ועל כן אינו "מסוגל" להתאפק מתאוותו, הרי עדיין יודע הוא שאי אפשר שיש בהם העלם אמתית על עבודתו ית'. גם ניסיונות אלו בורא הקב"ה בכל רגע מחדש, ובמילא לא יתכן שנבראים שהשי"ת בורא ינגדו באמת לקיום רצונו ית'. וברור ופשוט שביכולתו למשול ביצרו, ולכך נבראו הוא ותאוותו. ואם כן, איך יתכן שישנם הנופלים בחטא ר"ל?

והביאור בזה הוא, שבשעת החטא שוכח יהודי על ידיעה זו. הוא אמנם יודע באופן כללי שהבורא ית"ש מהווה את כל הנמצא מאין ליש בכל רגע, אך בשעת מעשה שבא לידי ניסיון, הוא שוכח את אמונתו הפשוטה.

ונמצא שבכדי לעמוד בניסיונות, ולתקן את החטאים, נדרש יהודי לעמול שתהי' במוחו ולכו לזיכרון תמיד האמונה הפשוטה בבריאת השי"ת את כל המציאות מאין ליש בכל רגע. וממילא יהי' עוסק כל ימיו בלימוד התורה וקיום מצוותי', וגם בענייניו הגשמיים יתנהג באופן של "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו", ולא תפול לו שום מחשבת חוץ ח"ו.

טלית ותפילין לתיקון החטאים

ומעתה ימצא מובן מה שהראהו השי"ת למשה את אמירת י"ג מידות הרחמים כשהוא "מעוטף" ועם "קשר של תפילין":

עניינן של מצוות טלית ותפילין, הוא הזכרון על השי"ת ומצוותיו. עניינה של מצוות ציצית הוא "וראיתם אותו וזכרתם" (שלה טו, לו), ומטרת התפילין היא "והיו . . . לזכרון בין עיניך" (בא יג, ט). וכאשר יהודי זוכר תמיד את השי"ת, הרי אינו בא לידי חטא.

והנה אמירת י"ג מידות הרחמים היא בשביל תיקון ועקירת החטא. ועקירת החטא היא על ידי ש"יעזוב החוטא חטאו, ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד . . . ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב). וכפי שכתב בתניא (אגרת התשובה פ"א) ש"מצוות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד . . . שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו".

ומכיוון שעניין התשובה הוא עזיבת החטא מכאן ולהבא, הרי כאשר יהודי זהיר בעניינן של טלית ותפילין, שהוא זכירת הבורא ית"ש תמיד, קיים את עניין התשובה. כל סיבת החטא היא השכחה, וכאשר בטלה השכחה, הרי עזב את דרך חטאו ו"לא ישוב לזה החטא לעולם".

ולכך קשורה אמירת י"ג מידות הרחמים לטלית ותפילין, כי הדרך לתקן את החטא ולשוב בתשובה, היא על ידי זכרון השי"ת תמיד, שהוא עניין מצוות ציצית ותפילין.

"קשר" בכדי למנוע את שכחת השי"ת

ועדיין יש לדייק במה שהראהו השי"ת למשה "קשר של תפילין דווקא". והלא לכאורה הזיכרון הוא עניין התפילין בכללותו, ומדוע הראהו ביחוד את ה"קשר של תפילין"?

ולבאר זאת יש להקדים את המסופר בזהר על פרשתנו (זהר ח"ב קצ, א. וראה בארוכה בלקוטי לוי יצחק לשם), שר' חייא ור' יוסי היו עושים קשרים בלבושיהם, בכדי שלא ישתכחו מהם סודות התורה שזכו לשמוע.

ומעין דבר זה, שקשר מועיל לזכרון, מצינו גם במדרש (בראשית רבה ס"פ וישב): כאשר ביקש יוסף משר המשקים שיזכירונו לפני פרעה, ה' שר המשקים "קושר קשרים" בכדי לזכור את יוסף, אלא ש"מלאך בא ומתירן", ואזי "וישכחהו". וכמו כן מצינו בטור (או"ח ריש ס"י כד) בנוגע לעניין מצוות ציצית, שהיא "למען תזכרו": "דוגמא לדבר, כאדם המזהיר לחברו על עניין אחד, שקושר קשר באזוורו כדי שיזכרונו".

וגם "אמרי אינשי" שעשיית קשר היא עצה למנוע שכחה מדבר חשוב שצריכים לזכרו. ואיתא באחרונים שמקור לזה הוא מדברי הזהר האמורים למעלה.

ויש לבאר את השייכות שבין עניין הקשר למניעת השכחה:

עניין הקשר ברוחניות הוא התקשרות והתחזקות יתירה בדבר. וכפי שמבואר בתניא בסוד מאמרם ז"ל (בתניא שם: "בתנא דבי אליהו". ועיין ויקרא רבה פכ"ה) "אדם עבר עבירה

דבר נתונה עיקר דעתו (והפרט השני טפל לו), האם להרווחת ממון השכירות (העומד ודאי כבר עתה לפניו) או לחשש הנזק העתידי, היינו שרצונו מכוון עתה לתבוע שמירה מפני נזק שבעתיד. דלר"מ עיקר דעתו וכוונתו להרווחת הממון ע"י השכרת חפצו, ורק שביחד עם זה רצונו גם בתנאי מן הצד שיהי' חפץ זה שמור, ולפ"ז צ"ל דדי לו למשכיר גם אם ישמור השוכר על חפצו בשמירה רגילה כשומר חינם (ואין לו הכרח בשמירה מעולה דש"ש רק מפני חשש שבעתיד יבוא לכאן פתאום נזק בלתי רגיל), שהרי גם בשמירה כש"ח החפץ משומר בהווה ובעניינים שעל-דרך הרגיל לפנינו (ואילו חשש עתידי מפריצת רוח שאינה מצוי' בדמות גניבה או אבידה – אין בה כדי למנוע ממנו להשכיר בכל לב ולהרוויח לאִתֵּר את כסף השכירות הבטוח לפניו בהווה). משא"כ לר"י העתיד חשוב הוא ושפיר יכול להכריע את ההווה, ולהכי כל זמן שאין המשכיר בטוח בדעתו שיהי' החפץ שמור בשמירה מעולה באופן שגם לעתיד ישאר בשלימותו – ודאי לא יוותר על כך המשכיר, אפילו לא בשביל הכסף שמרוויח לאִתֵּר ע"י ההשכרה שלפניו בהווה. וכיון שהשוכר אינו שומר חינם המטיב טובת חינם למפקיד, אלא שוכר הוא את החפץ ומשתמש בו, נקטינן שסמך המשכיר בדעתו שישמור לו השוכר את החפץ בשמירה מעולה.

ומעתה י"ל נמי דאזלי לשיטתייהו (לגירסת הירוש') גבי שמן המשחה. דהנה בכתוב נאמר "ועשית אותו שמן משחת קודש רקח מרקחת מעשה רוקח שמן משחת קודש יהי"י", היינו שצ"ל ב' שלבים על חפצו בשמירה רגילה כשומר חינם (ואין לו הכרח בשמירה מעולה דש"ש רק מפני חשש שבעתיד יבוא לכאן פתאום נזק בלתי רגיל), שהרי גם בשמירה כש"ח החפץ משומר בהווה ובעניינים שעל-דרך הרגיל לפנינו (ואילו חשש עתידי מפריצת רוח שאינה מצוי' בדמות גניבה או אבידה – אין בה כדי למנוע ממנו להשכיר בכל לב ולהרוויח לאִתֵּר את כסף השכירות הבטוח לפניו בהווה). משא"כ לר"י העתיד חשוב הוא ושפיר יכול להכריע את ההווה, ולהכי כל זמן שאין המשכיר בטוח בדעתו שיהי' החפץ שמור בשמירה מעולה באופן שגם לעתיד ישאר בשלימותו – ודאי לא יוותר על כך המשכיר, אפילו לא בשביל הכסף שמרוויח לאִתֵּר ע"י ההשכרה שלפניו בהווה. וכיון שהשוכר אינו שומר חינם המטיב טובת חינם למפקיד, אלא שוכר הוא את החפץ ומשתמש בו, נקטינן שסמך המשכיר בדעתו שישמור לו השוכר את החפץ בשמירה מעולה.

ומעתה י"ל נמי דאזלי לשיטתייהו (לגירסת הירוש') גבי שמן המשחה. דהנה בכתוב נאמר "ועשית אותו שמן משחת קודש רקח מרקחת מעשה רוקח שמן משחת קודש יהי"י", היינו שצ"ל ב' שלבים

בזה, דבשעת מעשה בהווה צ"ל "ועשית אותו (את השמן זית) . . . רקח מרקחת מעשה רוקח", אשר זוהי עשי' בהשמן, ובאופן של מרקחת גו', כדפירש רש"י משמעות המרקחת: "וכל דבר המעורב בחבירו עד שזהו קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת"; אבל התוצאה בעתיד שלאחר העשי' – שצ"ל מזה "שמן משחת קודש יהי"י" (לעולם).

ומעתה נח' איזה מב' הפרטים והחלקים הנ"ל הוא עיקר הענין ועליו צ"ל ההדגשה, ותלוי הדבר אם העיקר בכל דבר הוא תכלית השלימות בהווה אף שע"ז יהא נחסר בשלימות שלאחר זמן, או שבעיקר נוגע לנו השלימות בגמר הענין לאחר זה (ולתמיד), אפילו באם השגת הדבר היא דוקא ע"ז שהעשי' בהווה אינה בשלימות.

דלשיטת ר"מ הרי הענין הראשון, העשי' בהווה בשמן עצמו ובאופן של "מרקחת", צריך שתהי' בתכלית השלימות – שיהי' זה עירוב של ב' דברים באופן הכי מוחלט, כל' רש"י "דבר המעורב בחבירו", ודבר זה מתקיים כאשר מתבשלים שניהם יחדיו בשל היטב. וסבירא לי' לר"מ דבמצות עשיית השמן התחשבו ישראל בעיקר עם השלימות שבהווה בעת עשיית השמן – שיתקיים "ועשית אותו" ו"מרקחת גו'", ולהכי "שולקים בו את העיקרים", אע"פ שע"ז יהא נחסר בתוצאה שלאחרי זה בקיום הציווי "שמן משחת קודש יהי"י", כי לא ישאר כאן שמן ממש בפני עצמו אלא שמן בלוע בעקרין (כיון דמ"מ ע"י השליקה בשמן נעשו העקרין שמנים

שומר שכר [ובלקו"ש חל"א משפטים א נת' בזה בארוכה בדרך מחודשת, ואכ"מ ושבעים פנים לתורה]. ולכשתדוק יותר אין הקושי בשי' ר' יהודה בעצם השקו"ט איך נחשיב אגן שהנאת שימושו של השוכר הוי שכר על השמירה, כי יסוד חיובי השומר הוא אומד דעת המפקיד כשנתן לו החפץ, וכנ"ל דחיוב שומר שכר בגניבה ואבידה הוא רק משום שנתנת שכר השמירה מורה שכן היתה דעת המפקיד בתחילה - ועל מנת כן נתקבל החפץ ביד השומר; וא"כ עלינו למצוא ביאור לר"י אמאי נימא דודאי כ"ה דעת המשכיר בנדו"ד, וק"ל.

והנה במתני' דברכות מה. "עד כמה מזמנין, עד כזית, ור"י אומר עד כביצה". ומפרש בגמרא מט: "בקראי פליגי, ר' מאיר (שהוא תנא קמא) סבר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתי' ואכילה בכזית, ור"י סבר ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה". וכתבו שם התוס' ד"הני קראי אסמכתא בעלמא נינהו דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה", היינו דבאמת אין זה דין דאורייתא (שנוכל לומר דשורש הפלוגתא הוא איך לדרוש גזירת הכתוב), אלא דין דרבנן שעיקרו בתקנה וסברא. וא"כ בהכרח לומר דמה שכל אחד דרש מן הפסוק בדרך אחרת הוא מצד הפברא דרבנן שבה.

וי"ט דהפלוגתא היא אם במילי דאורייתא ההווה מכריע את העתיד או להיפך, פי', האם הדין נקבע עתה ע"פ התחשבות רק בדבר העומד ונדון לנגד עינינו בפועל, היינו המעשה שבהווה, וממנו נובע כל חיוב וחלות דין שבתורה, או

שהדינים נקבעים ע"פ התוצאה והפעולה הנפעלת עי"ז בעתיד (וכעין השקו"ט גבי דין זריזין מקדימין למצות ודין ברוב עם הדרת מלך הי מיניהו עדיף, עיי' שד"ח כללים מע' ז כלל ג'. וע"ע שם אסיפת דינים מע' יו"כ סי' א' סק"י, שקו"ט אי שרי (ובעי) להתענות בצום גדלי' היכא דעי"ז לא יתאפשר להתענות ביו"כ שלאחריו. וע"ע בהרחבה בכ"ז לקו"ש חי"ט שבת נחמו), וזהו שנח', דלר"מ העיקר הקובע לדיני התורה הוא המעשה הנעשה לפנינו ולא תוצאותיו, ולכן נטה לומר דיש למדוד אם לפנינו היה כאן מעשה של אכילה או לאו, וכיון שישנה אכילה - שהרי שיעור אכילה בכזית (כל' הש"ס כאן) - מסתברא יותר לדרוש את הכתובים באופן שבכהאי גוונא חל כבר חיוב הזימון, ולכן עדיף ל"י לנקוט ד"ואכלת" הוא ענין בפ"ע העוסק במציאות שבהווה ובמעשה הנעשה לפנינו בשעת האכילה. ור"י סבר דבכל מקום יש למדוד ע"פ התוצאה שבעתיד, ולכן אין לומר שענין האכילה שבהווה הוא המכריע את הדין, אלא הפעולה הנפעלת ע"י האכילה, היינו תוצאותי', והרי תכלית האכילה היא השביעה הבאה על ידה, והיא שקובעת ומחילה החיוב ד"וברכת", ולכן דרש הכתוב באופן המחייב "אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה".

והיא הפלוגתא בענין שוכר, הנח' בכוונת המשכיר, אם י"ל דהעומד לנגד עיניו הוא ההווה או העתיד (כי מי שלדעתו הסברא נותנת שכל דבר נקבע ע"פ המעשה העומד לפניו בהווה - יאמר כן גם בנוגע לכוונת המשכיר, שבודאי כך עיקר כוונתו, וכן להיפך, וק"ל), פי' לאיזה

ונתחייב מיתה למקום, מה יעשה ויחי', אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים", שהקשר שבין אדם להשי"ת נמשל לחבל, וכאשר נקרע וחוזרים וקושרים את מקום הקריעה, נעשה החבל חזק ועבה יותר באותו מקום. וכמו כן על ידי החטא "נפסק החבל" שמקשר בין יהודי להשי"ת, והתשובה היא להוסיף בהתקשרות להשי"ת יתר על מה שהי' קודם החטא, ואזי מתחבר ה"חבל" בין האדם למקום, ואדרבא מתחזק ביתר שאת. וכאשר יהודי שב בתשובה, ו"קושר את החבל", אזי נעשה הקשר בינו להשי"ת חזק ותקיף, עד שלא יתכן שישכח שוב על השי"ת, וממילא לא ישוב לסורו הרע.

וזהו מה שהתגלה השי"ת למשה בעת שלימדו י"ג מידות הרחמים, כשהוא "מעוטף", ועם "קשר של תפלין", להורות ולהודיע אשר התיקון לחטא הוא על ידי זיכרון הבורא ית"ש תמיד, ואשר הוא מהווה ומחי' את כל היקום בכל רגע מחדש, שזהו עניינן של ציצית ותפלין.

והתשובה צריכה להיות באופן ששוב לא יבוא לידי שכחה וחטא, כי בכדי לתקן את מה ש"נפסק החבל" על ידי חטאו, הוא מוסיף ומתחזק בהתקשרותו בהשי"ת, בקשר כפול ומכופל. ודבר זה נרמז ב"קשר של תפלין".

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

לשיטתייהו דר"מ ור"י בש"ס

יבאר סברא כללית למחלוקתם בכמה מקומות - דתלוי הדבר בחקירה אם בדיני התורה עלינו להתחשב בדבר העתיד כנגד הדבר ההווה / עפ"ז יבאר פלוגתתם בדין עשיית שמן המשחה דפרשתנו, לגירסת הירושלמי

ור' יהודה דהתם הוא החולק ע"ז ואזיל כר' יוסי שבבבלי, ונ"ל דלפי גירסת הירוש' מצינו לומר דר"מ ור"י אזלי כאן לשיטתייהו במק"א בש"ס.

דגרסי' בב"מ פ: "שוכר כיצד משלם, ר"מ אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר", ונראה פשטות הסברות (עיי' לשונות רש"י בסוגיין) דלר"י יש הנאה ושכר על שמירתו במה שרשאי להשתמש בפקדון ולהכי הוי שומר שכר, ולר"מ לא הוי זה שכר והנאה כלל דהא משלם על שימוש זה טבין ותקילין, וא"כ שמירתו הויא בחינם. ולכאור' סברת ר"מ היא דחי' גמורה לסברת ר"י, כי כל הטעם ששומר שכר חייב גם בגניבה ואבידה (שאינן פשיעה) הוא רק משום שמקבל שכר על שמירתו, וכאילו נתינת השכר היא על מנת שישמור שמירה מעולה, גם מגניבה ואבידה, וכיון שהשוכר אינו נוטל שכר על שמירתו צ"ע מהיכא תיתי לחייב כמו

גרסי' בהוריות יא: וכריתות ה. "ת"ר שמן המשחה שעשה משה במדבר [המבואר בפרשתנו] היו שולקים בו את העיקרים (אותם שרשים של בשמים האמורים בפרשה דכתיב ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור וגו', רש"י), דברי ר' יהודה; ר' יוסי אומר והלא לסוך את העקרים אינו סופק (לפי שהשמן לא הי' אלא י"ב לוגין . . . והעקרים היו מרובים ואפילו בסיכה היא נבלע בעקרים כל שכן בשליקה, רש"י)! אלא שורין את העקרים במים (ברישא שהיו מתמלאים מן המים ושוב לא יהו בולעים מן השמן כל כך, רש"י), ומציף עליו שמן (לאחר שהוציאם מן המים כדי שיקלוט השמן מריח הבשמים, רש"י) וקולט את הריח וקפחו (ומוציא השמן לאתרו, רש"י)". והנה בירוש' (שקלים פ"ו ה"א. סוטה פ"ח ה"ג) גרסי' פלוגתא זו בחילוף שמות, דר' מאיר הוא הסובר "שולקים בו את העיקרים",

פנינים

דרוש ואגדה

שכינה - על שם ששוכנת

וימהר משה ויקד ארצה וישתחו וימהר משה - כשראה משה שכינה עוברת כו' מיד וישתחו (לד, ח. רש"י)

ידוע ש"בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים ענינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש" (שלי"ה מס' שבועות קפא, א), ובדברי רש"י מרומזים סודות התורה, עד שנקרא "יינה של תורה" שהוא רזין דאורייתא (ראה לוח 'היום יום' עמ' כד. אמרי בינה שער הק"ש סוף אות נג ואילך).

ויש לבאר רמז בדברי רש"י אלו:

לשון רש"י הוא "כשראה משה שכינה עוברת", ותיאר את הקב"ה בשם "שכינה" דווקא, ולא בשם או תואר אחר.

והנה, פשטות דברי רש"י מורים שמיהר משה להשתחוות בעוד "שראה משה שכינה עוברת", והוא מפני שאינו דומה אופן ודרגת ההשתחוואה למלך בעת שרואים אותו כמו שהוא, לעומת כאשר אין רואים אותו, כי אם יודעים בלבד שהוא נמצא במקום זה. ועל כן, כאשר "ראה משה שכינה עוברת" - בבחינת ראי' ממש, מיהר להשתחוות ולהתבטל להקב"ה עוד לפני שיסתיים גילוי השכינה באופן של ראי'.

ועפ"ז מדויק מה שנקרא כאן הקב"ה בתואר "שכינה", כי השכינה נקראת בתואר זה "על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין" (תניא פמ"א). וע"כ, כאשר משה מיהר להשתחוות מפני גילוי כבודו ית' באופן של ראי' "תוך כל עלמין" - אזי נזכר גם השם והתואר המורה על שכינת כבודו ית' תוך כל עלמין - שכינה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 156 ואילך)

ראשית הירידה -

"פריקת משא"

ויתפרקו כל העם את נומי הזהב אשר באזניהם גו' ויתפרקו - לשון פריקת משא (לב, ג. רש"י)

יש לבאר שבפירוש רש"י זה מרמז הסיבה והגורם לזה שירדו ישראל והגיעו עד לחטא העגל ר"ל:

יסוד ושורש עבודת השי"ת הוא שיקבל האדם על עצמו עול מלכות שמים מתוך אמונה פשוטה בהשי"ת. ולהיפך ר"ל, התחלת הירידה היא כאשר מחשבים התורה והמצוות ל"משא" ולעול כבד.

וכאשר האדם מחשיב את התורה ל"משא" הרי זה גורם ל"פריקת משא" ר"ל - שיפרוק מעליו עול מלכות שמים, עד שיורד מדחי אל דחי כו' ועד לחטא עבודה זרה.

משא"כ כאשר האמונה והקבלת עול מלכות שמים היא בשלימות, אין מקום לטעות כזאת.

וכמו שאכן מצינו (פדר"א פמ"ה, ועוד) שהנשים והטף לא נתנו זהב בשביל העגל, ואפילו לא עלה על דעתם להשתתף בזה ח"ו, כי אצלם האמונה היא בתוקף יותר (ראה אוה"ת תשא עמ' א'תתקפה ואילך), ולא הי' שייך אצלם "פריקת משא", ובמילא לא הי' מקום אצלם לעבודה זרה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 151 ואילך)